DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh36886>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 04.09.2019
Yayın Tarihi: 31.12.2019

Article Type: Research article
Submitted: 04.09.2019
Publishing date: 31.12.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çulha, T. (2019). 15. YY'a Ait Bilinmeyen Bir Yazma: Seyfü'l-Mülûk İle Bedi'ü'l-Cemâl. *Journal of History School*, 43, 1943-1955.

15. YY'A AİT BİLİNMEYEN BİR YAZMA: SEYFÜ'L-MÜLÛK İLE BEDİ'Ü'L- CEMÂL

Tülay ÇULHA¹

Öz

Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından Osmanlı'nın kuruluş dönemini kapsayan, XIII-XV. yüzyıllar arası Beylikler Döneminde Oğuzların dili artık bir yazı dili olmaya başlamış, çok sayıda telif ve tercüme eserler verilmeye başlanmıştır. Beylikler döneminde genel olarak dinî, tasavvufî ve ahlâkî eserlerin tercümesi yapılırken hem manzum hem de mensur eserler verilmiştir. Bu eserler arasında geçmeyen ve bugüne kadar kayda geçmemiş bir mesnevi de *Seyfü'l-Mülûk ile Bediü'l-Cemâl* hikâyesidir. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde bulunan **Yazma 596** numarada kayıtlı yazmanın ilk kısmında yer alan mesnevi, *Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ü'l- Cemâl* hikâyesidir. H. 874/ M. 1470 tarihinde istinsah edilmiş olan bu hikâyenin ilk telif tarihi ise mesnevinin sonunda H. 843/ M. 1439 olarak verilmiştir. Yazma, gerek konusu itibarıyla gerekse hem telif hem istinsah tarihi 15. yüzyıl olması itibarıyla eşsiz bir eserdir. Bu makale, *1001 Gece Masalları* arasında yer alan hikâyelerden birinden ibaret olan mesneviyi konu alan yazmanın tanımından ibarettir.

Anahtar Kelimeler: 15. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesi, Bin bir gece masalları, Seyfü'l-Mülûk ile Bediü'l-Cemâl.

¹Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, culhatulay@gmail.com, [Orcid: 0000-0002-8376-0982](https://orcid.org/0000-0002-8376-0982)

A Manuscript belongs to 15th Century:

Seyfû'l-Mülûk and Bedi'ü'l- Cemâl

Abstract

From the downfall of the Seljuk Empire to the forming of the Ottoman Empire, XIII-XV centuries was the time Oguz Language was recognized as a written language, translated and referenced in foreign literature. In this period, many sufi, religious and moral works were translated, as well as new poetry and prose works. *Seyfû'l-Mülûk and Bediü'l-Cemâl* story was one of those mathnawis, although it was not recorded among other works. The *Seyfû'l-Mülûk and Bedi'ü'l- Cemâl* story is a masnavi located under the label Manuscript 596 in Turkish Language Association (TDK) Library. It was originally written in 1439 (843 Islamic calendar), but its first copy was made in 1470 (854 Islamic calendar). The manuscript, considering it was written and copied in the 15th century, is a unique piece. This article is an introductory on this manuscript, which is one of the stories from *The One Thousand and One Nights*. Bir satır boş bırakıldıktan sonra Keywords'lere yer verilir.

Keywords: 15th century, Old Anatolian Turkish, The One Thousand and One Nights Stories, Seyfû'l-Mülûk and Bediü'l-Cemâl.

GİRİŞ

1071 yılında Malazgirt Savaşı'yla Büyük Selçuklu Hükümdarı Alpaslan önderliğinde Anadolu'ya yerleşen Oğuzların kullandıkları ve ilk dönemlerde bir yazı dili olarak kullanılmayan Türkçe, Türkiye Türkçesi olarak anılan Batı Türkçesinin temelini oluşturur. XI ve XII. yüzyıllar arasında Oğuz unsuruna dayalı devlet kurmuş olan Büyük Selçuklular (1040-1194) ve Anadolu Selçukluları (1075-1308) döneminde Arapça din, Farsça edebiyat ve yönetim dili olarak kullanılmış, Türkçe ise göçebe halkın kaba dili olarak kabul edilmiştir (merhan ve Şan 2016).

XI. ve XIII. yüzyıllar arasında siyasî ve toplumsal olaylara bağlı olarak edindiğimiz bilgiler yok denecek kadar azdır. Sınırlı bilgi ile yapılmaya çalışılan tespitler de oldukça çeşitli ve tartışmalıdır. Bu döneme ait olduğu kabul edilen ilk eserler, *karışık dilli* olarak anılan eserlerdir. Bu eserlerin başında *Behçetü'l-hadâ'ik fî mev'izeti'l-halayik* gelir. Bu eserler hakkında yapılan çalışmalarda, eserde Eski Türkçenin izlerinin yoğun olarak görüldüğü ve bu nedenle XII. yüzyılın sonu XIII. yüzyılın başında yazılmış olma ihtimalinin yüksek olduğuna kanaat getirilmiştir (Canpolat, 1967). Fakat bu karışık dilliliğin dilin arkaik olması ile mi alakalı, yoksa eserlerin çevirisinin

yapıldığı kaynak dilin tesiri mi olduğu ya da kaleme alan kişinin anadilinin etkisiyle mi olduğu konusu netlik kazanmamıştır. Bu tartışmalar devam edersun karışık dilli eserler arsında anılan bir diğere eser de Ali'nin 1231-32 (H. 630) yılında nerede yazdığı bilinmeyen *Yusuf Kıssası*'dır (Levend 1988, Şahin 2003). Aynı nitelikleri taşıdığı kabul edilen diğere eserler arasında; *Kudûrî Tercümesi* ve *Ferâiz Kitâbı* sayılır (Korkmaz 1968).

Karışık dillilik konusu gibi tartışılalenen konulardan bir de bu döneme ait ilk eserin hangisi olduğu konusudur. Kimi araştırmacılara göre ilk eser, Ahmed Fakih'in (ö.1221) *Çarh-nâme*'sidir. Bundan başka Selçuklu Dönemine ait olduğu bilinen ilk eserler, Mevlânâ Celâleddin Rumî (1207-1273), Ahmed Fakih, Sultan Veled (1226-1312), Şeyyad Hamza, Hoca Dehhani ve Yunus Emre'ye (ö. 1321-22) ait eserlerdir.

Selçuklu Devletinin yıkılmasından Osmanlının kuruluş dönemini kapsayan, XIII-XV. yüzyıllar arası Beylikler Döneminde Oğuzların dili artık bir yazı dili olmaya başlamış, çok sayıda telif ve tercüme eserler verilmeye başlanmıştır. Beylerin kendileri de bu gelişmeye özellikle destek vermiş dolayısıyla halka yararlı olacak birçok eser Türkçeye tercüme edilmeye başlanmıştır. Beylikler döneminde genel olarak dinî, tasavvufi ve ahlâkî eserlerin tercümesi yapılırken hem manzum hem de mensur eserler verilmiştir.

İslam çağında Türk Edebiyatında hikâye türünün ilk kaynağı, Kurandaki kıssalardır. Başta Musa ve Süleyman peygamber olmak üzere peygamber kıssaları ve mucizeleri, İslam büyüklerinin menkıbeleri ve Halife Hz. Ali'nin müşriklerle yaptığı gazalar ve dinî anlatılar, bu dönemde hikâyelere konu olmuştur. En eski manzum hikâyelerden biri Ali'nin 1231-32 (H. 630) yılında nerede yazdığı bilinmeyen *Yusuf Kıssası*'dır. İlk olarak Tevrat'ta sonrasında Kuran'da geçen bu kıssa sonraki dönemlerde de defalarca kaleme alınıp anlatılan bir hikâye olmuştur. Hatta öyle ki bu kıssa, *ahsenü'l-kasas* "kıssaların en güzeli" olarak adlandırılır

Osmanlı'da saray hayatının gelişmesi ile birlikte İran edebiyatı önem kazanmış, böylece Divân edebiyatındaki hikâye türü de gelişmeye başlamış; halk hikâyesinden tamamen farklılaşmıştır. Daha çok Fars edebiyatının etkisi altında yazılmaya başlanan ilk hikâyeler, manzum *Vâmık u Azra* ve *Yusuf u Züleyhâ* mesnevileridir. Sonraki dönemlerde de çift kahramanlı aşk hikâyelerinin sayısı artarak devam edecek, aşk konulu hikâyelerin sayısında da artış görülecektir: *Hüsrev ü Şirin*, *Cemşid ü Hurşid*, *Leylâ vü Mecnun*, *Süheyl ü Nevbahar*, *Mihr ü Mah*, *Mihr ü Vefa*, *Mihr ü Müşteri*, *Şah u Geda* (Şah u Derviş), *Vâmık u Azrâ*, *Varka vü Gülşah*, *Edhem ü Hüma*, *Hüma vü Hümayun* vb... (Levend 1988).

Bu mesneviler arasında geçmeyen ve bugüne kadar anılmamış bir mesnevi de Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ü'l-Cemâl hikâyesidir. Bu hikâyeye ait en eski yazma Türkçe El-Ferec Ba'de's-şidde adlı hikâyenin 26. Hikâyesidir (Hazai 2006, Tekin 1985). II. Murad zamanında (1421-1451) Farsçadan tercüme edilerek kendisine sunulmuş yazmanın bir nüshası da Paris'te Turc 383 numarada kayıtlıdır. Çağatay dönemi şairlerinden Meclisî'nin *Dasitân-ı Seyfe'l-Mülûk ve Bedi'ü'l-Cemâl-i perizâd* adlı eserin bilinen tek nüshası da Paris Bibliotek National'dedir (Tekin 1987). Sonraki dönemlerde de Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ü'l-Cemâl hikâyesi hakkında muhtelif yayınlar ve çalışmalar yapılmış olsa da Türk edebiyatı içerisinde ilk ne zamandan itibaren anlatılageldiği ya da metninin yayımlandığına dair bir bilgi yoktur.

2012 yılında Melitopol'e yapmış olduğum gezide tanıştığım Leonid İlçenko ve Slava Elyâşeviç'ten temin ettiğim *mecuma*, Feodosya Eski Eserler Müzesi'nin (Feodosiyskiy Muzey Drevnostey) kütüphanesinde “Karaimskaya Slaboda” koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu eser, Babay Cumuk tarafından 1888'de daha eski bir yazmadan istinsah edilmiş olan ve Arap harfli daha eski bir yazmadan İbranî harflerine aktarılan mensur bir *Seyfü'l-Mülûk ile Bedi'ü'l-Cemâl* hikâyesidir. Metin, çeviri, sözlük ve dizin bölümlerinden oluşan ve tarafımca hazırlanan çalışma, Türk Dil Kurumu Yayınları arasından çıkmıştır (Çulha 2017). Bu konuda araştırma yaparken karşıma çıkan ve henüz çalışılmamış/ yayımlanmamış 15. yüzyıla ait bir yazma Seyfü'l-Mülûk ve Bedi'ü'l-Cemâl hikâyesini de içermektedir. İçeriği bakımından aynı hikâyeyi barındıran yazma, bu çalışmanın konusudur.

Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde bulunan ve **Yazma 596**'da kayıtlı numarada kayıtlı yazma, cildi bozulmuş, sonradan tamir edilmiş bir mecmuadır. Eserin dış sayfasında 4 büyük kitabı sembolize eden 4 çember çizilmiştir. Bu çemberlerin merkezine Arap harfleri ile İncil, Tevrat, Furkan (Kuran) ve Zebur yazılmış etraflarına çizilen çizgilerle çember, beş bölüme ayrılmış her bir bölüme kutsal kitapların özellikleri Arapça yazılmıştır. Bunun dışında mecmuanın dış sayfasında, muhtelif zamanlarda alınmış notlar, karalamalar ve hesaplar bulunmaktadır.

141 varaktan oluşan mecmua, filigransız yerli kâğıda, harekeli nesihle yazılmıştır. Dönemin genel üslubuna uygun olarak cedvelsizdir. Her sayfada ortalama 14 satır bulunmaktadır.² Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazma, iki ayrı eserden oluşmaktadır:

² Yazma 141 varak olarak numaralandırılmıştır. Fakat baştaki eksik tamamlanırken olsa gerek 5 numarası iki kez verilmiştir. Yazma çalışılırken numaralandırmaya devam edilmiş, 5'ten sonra 6

Seyfî'l-Mülûk ile Bedî'ü'l-Cemâl hikâyesi

1a-59a (60a) arasında bulunan hikâyenin baş kısmında eksik varaklar bulunmaktadır. İlk sayfaları tamir edilmiş olup yine de okunamayan yerler bulunmaktadır. 1671 beyit olan metnin, 1666. beyitinde eserin tamamının 2063 beyit olduğu bilgisi bulunmaktadır. Bu bilgiden hareketle metnin başından 393 beyit, yaklaşık 14 varak eksik olduğunu söylemek mümkündür. Yazmanın baş tarafındaki eksik kısım sonradan tamir edilmeye çalışılmıştır. Ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmeyen bu ekleme, bir varak (1a, 1b), (15+18) 33 beyitten ibarettir. İlk varaktaki bu eklemenin sonradan yapıldığını, hem kağıt³ ve yazı özelliğinden, hem satır sayısındaki farklılıktan hem de beyitlerin mesnevi vezninden farklı bir vezinle yazılmasından çıkarmak mümkündür. Öyle ki ekleme yapılırken başlangıçta her ne kadar eserin vezni takip edilmeye çalışılsa da 21 ve 33. beytler arasında, aruzun *fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün* vezni kullanılmıştır.

Eser, aruzun *meḫā 'ilün meḫā 'ilün meḫā 'il*⁴ vezninde yazılmıştır. Eserin içinde (25a)'da mesnevi vezninde ve kırmızı mürekkeple yazılmış *karındaş* kafiyeli 6 beyitlik ve (30a) Seyfî'l-Mülûk'un ağzından 7 beyitlik iki gazel bulunmaktadır. Gazelin vezni ise *meḫā 'ilün fe 'ilâtün meḫā 'ilün fe 'ilün* dür.

Eserin vezni, beyit sayısı ve telif tarihi, 59a'da şu şekilde verilmiştir.

1663 *Meḫā 'ilün meḫā 'ilün meḫā 'il*

Eger 'aḫv eyleye muḫtâr-ı fâ 'il

1664 *Benümle cümle zü 'l-evzâr ola pāk*

Günāhdan yarlıgana bir avuç ḫāk

1665 *Gel işbu nazma bir tarîḫ beyân et*

Daḫi ā 'dādı ebyātın 'ayân et

1666 *Sekiz yüz kırk üç edi hicrete sāl*

Êki biḫ altmış üç beyt oldı irsāl

1667 *Tamāmu bu sözüñ ol ay olındı*

Ki kāḫirden Semendire alındı

olarak devam edilmiştir. Fakat yazmadan bahsederken; yazmada sayfa kenarında bahsedilen numaralar esas alınmış, bilgiler bu doğrultuda verilmiştir.

³ Yazmanın geneli filigransız kağıda yazılmışken, bu varak filigranlı daha yeni bir döneme aittir.

⁴ Bir başka deyişle aruzun *meḫā 'ilün meḫā 'ilün fe 'ilün* vezniyle yazılmıştır.

Eserin telif tarihi, aynı zamanda Semendire'nin fethi (27 Ağustos 1439) gibi tarihi bir olayla da pekiştirilmiştir (Uzunçarşılı 1975).

Eserin müellifi ile ilgili bilgi ise 58b'de şu şekilde geçmektedir:

1652 *Bu bendi ibn Yūsuf saña vërsen*

O 'aşruñ zıddı ol dëme bizi ben

Eserin telif tarihi H. 843 olarak verilirken istinsah tarihi (H.874/ M.1470) ve müstensih bilgileri yazmanın sonunda şu şekilde verilmektedir:

1671 *Temmet bi avni 'llāh u hüsñü 't-tevfīk*

..... tārīh fī evāhiri recebbü 'l-müreccebb sene erba ' ve seb 'in

semāne mie an-yed-i kātib Muştafā “Allah'ın yardım ve inayetiyle Katip Mustafa'nın eliyle 874 senesinin kutlu Recep ayının başında tamamlandı.”

Tezkirelerde böyle bir isme rastlanmamış, İbn Yusuf'un kim olduğu hangi dönemde ve nerede yaşadığı bilinmemektedir. Sadece “İbn Yusuf” isminden hareketle Yusuf-ı Meddah'ın oğlu olması ihtimali üzerinde durulsa da gerek Yusuf-ı Meddah'a ait olup olmadığı tartışıl原因 Hamuñnâme (699), gerek Varka ve Gülşah (743/770) adlı eserlerin telif tarihine bakıldığında *Seyfû 'l-Mülûk ile Bedi 'ü 'l-Cemâl* (843) adlı eserin telif tarihi arasında 100 yıl kadar bir zaman farkı olduğu açıktır. Bu zaman farkı da İbn Yusuf'un Yusuf-ı Meddah'ın oğlu olma ihtimalini zayıflatır.

Adnan Sadık Erzi'nin yazdığı ve Ertaylan'ın eserini değerlendirdiği eleştirisinde de İbn Yusuf'un Yusufi-Meddah'ın oğlu olmadığını, Ertaylan'ın bu fikrinin doğru olmadığını, İbn Yusuf'un, Salsal-nâme (923) adlı eseri bulunan bir başka meşhur şair olduğunu belirtir (Erzi 1949). Bu durumda Adnan Sadık Erzi'nin bahsettiği Muhammed İbn Yusuf ile elimizde bulunan yazmanın müellifi İbn Yusuf'un da aynı kişi olma ihtimali şüphelidir. Çünkü Salsal-nâme (923) ve *Seyfû 'l-Mülûk*'un (843) yazma tarihleri arasında da 80 yıl fark vardır. Bu durumda elde bulunan bilgilerle varılacak sonuç, İbn Yusuf'un, ne Yusuf'ı Meddah'ın oğlu ne de Muhammed İbn Yusuf olduğu bilgisinin doğruluğudur. Mecmuada yer alan diğer eserin Yusuf'ı Meddah olarak anılan Şadi Meddah'a ait olduğu, dilin ve üslubun benzerliği göz önünde bulundurulduğunda İbn Yusuf mahlasıyla yazılan bu eserin de Yusuf'ı Meddah'a ait olma ihtimali yüksektir. Bu durumda ya eserin telif tarihinde bir farklılık vardır ya da Katip Mustafa'dan önce bir başka müstensih tarafından istinsah edilmiş ve tarih olarak da bilgi revize edilmiştir.

15. yy'a Ait Bilinmeyen Bir Yazma: *Seyfû 'l-Mülûk ile Bedî 'ü'l- Cemâl*

Mesnevinin yazımında yapılan bazı yanlışlıklar müstensih'in görme problemi olduğu ya da eğitiminin düşük olduğu kanısı uyandırmıştır. Müstensih zaman zaman yaptığı hatayı fark edip düzeltirken zaman zaman yapılan yanlış, gözden kaçmış; anlam ve vezin göz önünde bulundurularak tarafımca tamir yapılmıştır. Örneğin:

128 *Bize himmet du 'â kılsun şehen-şeh*

Ki maķşūdumuza êrgüre Allah

şehen-şeh kelimesi sehven شَهَنَه yazılmıştır.

162 *Figān bu çarh-ı giriftār elinden*

Bu hūnhar u bu bed-güftār elinden

giriftār kelimesi کر رفتار yazılmıştır.

288 *Gemilerde çoḡ ölmüş ādem at*

Kimi tāze kime çoḡdan bu āfāt

çoḡdan kelimesi خۇڭن yazılmıştır.

Yukarıdaki kelimelerden de anlaşılacağı gibi noktaların kullanımından kelimelerin yazımında harflerin yanlış yerlere yazılmış olması bu düşüncüyü destekler mahiyettedir.

Kıssā-i Yūsuf 'Aleyhi's-selām

59b-141a arasında yer alan eser Kıssa-i Yusuf Aleyhisselam mesnevisidir. Müellif, Celaleddin Beyazid'e sunduğu Maktel-i Hüseyin ile meşhur Meddah Şâdi'dir. Eserin telif tarihi 140a'da 768 (1366-1367) olarak şu şekilde verilmiştir:

2256 *Yedi yüz altmış sekizde söyledük*

Şöyle kim eşitdünüz şerh eyledük

Yazmanın bu bölümünün müstensih kaydı bulunmamakla birlikte müellif ismi, 141b'de şu şekilde verilmiştir:

1835 *Şâdi-i Meddāḡa dünyā olmadı*

Zerrece dünyā gözine gelmedi

2297 Şādi Meddāh kemter kıl aña

Kul olursa fāhr ola andın yaña

Bağımsız bir çalışma olarak yayıma hazırlanan mesnevi hakkında ilerleyen zamanlarda bir tanıtım ve metin yayımı yapılacaktır.

Hikâyenin özeti⁵

Mısır'da yaşayan, çok malı, mülkü, hazinesi ve askeri olan bir sultan varmış. Süleyman peygamber onu kendinden sonra hüküm sürmek üzere Mısır'a vekil olarak bırakmıştır. Hüküm doğudan batıya ulaşan sultanın hiç çocuğu olmamıştır. Sultan, bir gün adaklar adayıp müneccimler çağırıp kendisinin çocuğu olup olmayacağına dair fala bakmalarını ister. Müneccimler, Yemen şahının kızını alırsa kendisinin bir oğlu hem de vezirin bir oğlu olacağını müjdelerler.

Sultan Yemen padişahının kızını alır ve bir oğlu olur, vezirin de bir oğlu olur. Bunlar doğup 14 yaşına gelene kadar birlikte büyürler.

Şehzadeye, Süleyman peygamberin hediye ettiği, bir yüzük, değerli bir kumaş ve bir güzel at getirirler. Şehzade bu nakşedilen suretin kime ait olduğunu, dünyada böyle birinin olup olmadığını sorduğunda, periler, bu kızın şahları Saruç'un oğlu Şahbal'ın kızı Bediü'l-Cemâl olduğunu ve aynaya bakarak beze, kendi yüzünü nakşettiğini, dünyada bunun kadar güzeli varsa onu ancak Hz. Süleyman'ın bulabileceğini söylerler. Hatta öyle ki güzelliğinin Yusuf'la bile mukayese edilemeyecek derecede olduğunu eklerler.

⁵ Hikâyenin sonradan eklenen kısmında (1a/1 ile 1b/33 arası) eksik kısım tamamlanmaya çalışılır. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinden 32a'da Seyf'in serüveninin eksik kısmını Melike'nin ağzından öğreniriz. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde ilk varaktaki tamamlanan bölüm sadece şekil bakımından değil içerik bakımından da farklıdır. Bu durum *Seyfî'l-Mülûk ile Bediü'Cemâl* hikâyesinin, başka nüshası olduğu ihtimalini de akla getirmektedir. Eklenen kısmın özeti: *Padişahın bir evlat vermesi için Tanrıya yalvardığı sonunda bir oğlu olduğunu (vezirin oğluyla) büyüyüp yetiştikleri anlatılır. Padişahın oğlu Seyfî'l-Mülûk, on dört yaşına geldiğinde (Süleyman'ın kendine hediye olarak gönderdiği) bezde Bediü'Cemâl'in güzel yüzünü görünce ona âşık olur. Zamanla aşkından divane olan genç, yemekten içmekten kesilir. Kırk gün sonra rüyasında kızı görüp ona adının ne olduğunu ve nerede yaşadığını sorar. Kız, adının Bediü'l-Cemal olduğunu ve İrem Bağ'ında yaşadığını söyler. Bu rüya üzerine şehzade, kendinden geçip aşkından perişan olur. Anne babasına derdini söylemez.*

15. yy'a Ait Bilinmeyen Bir Yazma: *Seyfî'l-Mülûk ile Bedî'ü'l- Cemâl*

Babası durumu öğrenip çare bulmak için devlet erkânına danıştığında, onlar, bu kızı ve İrem Bağı'nı bulmak için şehzadeden bir yıl kendilerine süre tanımasını isterler. Yedi memlekete elçi gönderip kızı ve İrem Bahçesini aratacaklarını, öğrenirlerse dönüp nerede olduğunu kendisine bildireceklerini, bulamazlarsa onu unutup bir daha bu kızın adını, anmamasını söylerler. Şehzade, bunlara bir yıl süre verir, bu sürede zevk sefa içinde haberin gelmesini bekleyerek gün geçirir.

Padişah, vezirin oğlu Sait'e, "altı memlekete onar adam göndermesini, bir memlekete de kırk kişi ile kendisinin gitmesini" her kim İrem Bağı'nın nerede olduğuna dair bir bilgi verirse onun bir fil yükü altın ile ödüllendirilmesini emreder.

Bunlar yola çıkar, dünyanın dört bir yanını gezip dolaşırlar. Aramadıkları şehir, ülke kalmaz. Fakat, ne Bediü'l- Cemâl'den ne de İrem Bağı'ndan bir haber bulabilirler. Bu bir yılın sonunda gidenlerin birçoğu hayatını kaybeder, Sait ve on bir kişi geri döner. Padişah gidenlerin hiçbir bilgi edinemediğinden döndüklerini öğrendiğinde oğlunun tekrar eski mecnun haline döneceğinden endişelenerek bu durumdan oğlunun haberdar edilmemesini ister.

Fakat şehzade, günleri saymakta, vaktin dolduğunu bilmektedir. Aşkı tekrar depresip kendine zarar vermeye başlamıştır. Bu durum padişaha haber verildiğinde babası gelip oğluna, maalesef elinden bir şey gelmediğini, dört bir yana giden kimselerin elinin boş döndüğünü, ne Bediü'l-Cemal'den ne de İrem Bağı'ndan bir haber almanın mümkün olmadığını, bu aşktan vaz geçmesini istese de oğluna dinletemez.

Babasına, son olarak Bediü'l-Cemâl'i aramak için babasından izin alır. Denizde çıkan fırtınalarla gemileri batar. Adamlarını ve birbirinde ayrı düşen Seyf ve Sait'in başlarından türlü tehlikeler atlatırlar. Dev zengilere esir düşüp, bin bir sıkıntıdan sonra kaçan Seyf'in yolu, maymunlar adasına, sandal adasına, geceleri meyveleri insan başına dönüp ses çıkaran vakvak ağacının olduğu adalarda maceralara katlanır.

Son olarak Serendep padişahının kızının olduğu adaya düşer. Tılsım eşliğinde uyuyan güzelle konuşup, onu kaçıran cini alt eder. Süleyman'ın yüzüğüyle cini öldüren Seyf, kızın Bedi'nin sütkardeşi olduğunu öğrenir. Birlikte denizde bir süre daha seyahat edip, sıkıntı çektikten sonra Serendep'e ulaşırlar.

Serendep'te Sait'le kavuşan Seyf, başlarından geçeni anlatıp dertleşirler. Melike sayesinde Seyf ile Bedi'ü'l-Cemâl, buluşurlar. Bedi de Seyf'e aşık olur. Her ne kadar önce naz yapıp kavuşmalarının mümkün olmadığını söylese de

sonrasında Seyf'i halası Servi Banu'ya gönderip onun yardımıyla kendisini babasından istemesini söyler.

Serv-i Banu, kardeşi Şahbal'ı ikna ederken Seyf, bahçede öldürdüğü cinin babası Kulzüm Şahı'nın askerleri tarafından kaçırılır. Bunu öğrendiklerinde Şahbal ve Kulzüm şahı savaşı. Bu savaş sonunda yenilgiye uğrayan Kulzüm Şahı, Şahbal'dan af dileyip Seyf'i kendisine teslim eder.

İrem Bağ'na dönüp; kırk gün kırk gece eğlenceler düzenleyerek Seyf ile Bedi'nin düğününü yaparlar. Bir süre zevk ü sefa içinde yaşadktan sonra Şahbal'ın izniyle anne babalarını görmek üzere ayrılırlar. Önce Serendep'e gidip Melike'nin kız kardeşi Bedre ile Sait'in düğününü yaparlar. Sonrasında da Bedi'nin izniyle Seyf, Melike sultanla evlenir. Hep birlikte Seyf ve Sait'in ailesini görmek üzere Mısır'a giderler. Anne babasına kavuşur. Babası Allah'a şükredip oğluna hükümdarlığını verip vefat eder. Seyf, Mısır, Serendep ve İrem Bağ' arasında gidip gelerek ülkeleri yönetir. 150 yıl ömür sürdükten sonra o da vefat eder.

SONUÇ

Sonuç olarak yukarıda hakkında bilgi verilen ve hikayenin özeti aktarılan Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bu yazma, hem dönemin özelliklerini yansıtmaması hem de bugüne değin tespit edilmemiş unik bir eser olması bakımından oldukça dikkat çekicidir. Bu makaleyle bilim dünyasına tanıtılması amaçlanan bu yazmanın transkripsiyonlu çevirisi ve dizinin yer aldığı çalışma, tıpkıbasımı da eklenerek yakın dönemde araştırmacıların hizmetine sunulacaktır.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akar, M. (1985). Yûsuf-ı Meddah'ın Dâstân-ı İblis kaynağı. *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi İstanbul 23-28 Eylül 1985 Tebliğler. II. Türk Edebiyatı içinde* (ss. 1-7). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Aksoy, H. (20113). Yûsuf Meddah. *İslam Ansiklopedisi içinde* (Cilt 14, s.19-20). İstanbul: TDVYayınları.
- Gönül, A. T. (1985). Seyfelmülûk ve Bedülcemâl hikâyesinde eski Yakındoğu kültüründen kalma unsurlar hakkında. *Nîguça Biçig, Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 9, 277-301. Harvard University.
- . (1987). XVI. Yüzyıl Çağatay şairi Meclisi'nin Seyfelmülûk adlı mesnevîsi hakkında. *Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları, Raiyyet Rûsûmu Essays Presented to Halil Inalcık*, 11, 123-132. Harvard University.
- Ateş, A. (1946) Varaka ve Gülşah mesnevisinin kaynakları. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, II (1-2), 1-19.
- . (1953). Farsça eski bir Varka ve Gülşah mesnevisi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, V(11), 33-50.
- Canpolat, M. (1967). Behçetü'l-hadâ'ik'in dili üzerine. *TDAY Belleten*. 167-175.
- Clauson, Sir Gerard. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çelebi, İ. (2005). Mugayyebât. *İslam Ansiklopedisi içinde*. TDVYay., 30, 374-375. İstanbul: TDVYayınları.
- Çelebioğlu, Â. (1999). *Türk mesnevi edebiyatı, 15. yy. kadar*. İstanbul: Kitabevi.
- . (1998). *Eski Türk edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Çulha, T. (2017). *Seyfî'l-Mülûk ile Bedî'ü'l-Cemâl hikâyesi (Kırım Karay rivayeti)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Ertaylan, İ. H. (1945). *Türk edebiyatı örnekleri I: Varaka ve Gülşah*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Erzi, A. S. (1949). Ord. Prof. Dr. İ. Hikmet Ertaylan: Yûsufi-Meddah, Yeni iki Varaka ve Gülşah Nushası-Hamûşnâme-Dasitan-ı İblis-i Aleyhilla'ne ve Maktel-i Hüseyin. *Türk Tarih Kurumu Belleten*, XIII(49), 188-194. Ankara: TTK Basımevi.
- Felmming, B. (1976). Die Hamburger Handschrift von Yûsuf Meddâhs Varka vü Gülşah. GY. Kaldy-Nagy (Ed.) *Hungaro Turcica, Studies in Honour of Julius Nemeth* içinde (s. 267-273). Budapest: Lorand Eötvös University.
- Hazai, G. & Tietze, A. (2006). *Ferec ba'd eş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*, 1. Band: Text. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- Hikaye-i Seyf ül-Mülûk, Padişah Seyf ül Mülûk*. (1912).
- Hikaye-i Seyf ül-Mülûk, Seyf ül Mülûk hikayesi*. (1889).
- Kaçalin, M. (1980). *Bahtiyar-name index (A-H)*. Yayımlanmamış Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (1968). Eski Bir Kudûrî Çevirisi. *X. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler* içinde (ss. 225-231). Ankara.
- Köktekin, K. (2007). *Yûsuuf-ı Meddâh, Varka ile Gülşah*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köprülü, F. (2004). *Edebiyat araştırmaları I*. (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- . (1933). Anadolu'da Türk dil ve edebiyatının tekâmülüne umumî bir bakış. *Yeni Türk mecmuası*, 7, 277-292.
- . (1928). Meddahlar. *Türkiyat Mecmuası*, 2, 1-45).
- Köse, N. (1996). Seyfûlmülûk hikâyeleri ve çocuksuzluk. *Erciyes Dergisi*. Kayseri. 19(223), 27-30.
- Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Merhan, A. & Şan, F. (2016). *Eski Anadolu Türkçesi, notlar ve metinler*. Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Redhouse, Sir James W. (2015). *A Turkish and English lexicon*. (5. Baskı). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Seyfûlmülûk (1990). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7, 554. Dergah Yayınları.

15. yy'a Ait Bilinmeyen Bir Yazma: *Seyfû'l-Mülûk ile Bedî'ü'l- Cemâl*

- Seyidoğlu, B. (1986). Hikâye-i Seyfû'l-Mülûk'ün üç varyantı üzerine bir deneme. *Halk Kültürü*, 3-4, 185-191.
- Smith, G. M. (1976). *Varqa ve Gülşâh*. Leiden: Brill.
- Şahin, H. (2003). Eski Anadolu Türkçesi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tanbaşı, N. (1996) *Osmanlıca bir Seyfû'l-Mülûk hikâyesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. İstanbul.
- Taş, İ. (2008). *Yusuf ve Zeliha*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:42.
- Türkiye'de halk ağzından derleme sözlüğü*. (1969). Ankara: TDK Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1975). *Osmanlı tarihi*. (Cilt 1). Ankara: TTK Yayınları.
- Uzunçarşılıoğlu, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu ve Kararkoyunlu Devletleri*. (2. Baskı). Ankara: TTK Yayınları.
- Uzuntaş, H. (2016). *Uygur harfleriyle yazılmış Çağatayca Seyfû'l-Mülûk hikâyesi'nin transkripsiyonu, çevirisi ve sözlüğü*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Ünver, İ. (1986). Mesnevî, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II*, 52(415-416-417), 430-563).
- Yavuz, K. (1991). *Şeyhoğlu Kenzû'l-Küberâ ve Mehlekkü'l-Ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Yurdatap, S. M. (Tarihsiz). *Tam ve hakiki Seyfûlmülûk hikâyesi*. İstanbul: Ayyıldız Kitabevi.
- Yusuf M. (1993). *Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Edebiyatları Antolojisi içinde*, II, 33-35. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yusuf M. (2007). *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi içinde*, VIII, 666-667. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.